

SYVÅRSRYTMENE I LIVSLØPET

Av Oddvar Granly

Et endimensjonalt og profittstyrt samfunn vil nødvendigvis prioritere den yrkesaktive befolkning, det vil si mennesket i den midtre livsfase. Etter at utdannelsen er endt og man ennå ikke er innhentet av den uproduktive alderdom, kan man gi mest til vekstsamfunnet. På et symposium for Ciba Foundation i 1962 i London var en rekke førende naturvitenskapsmenn samlet for å drøfte spørsmål i forbindelse med menneskehetens fremtid. Her utviklet en av dem, Alexis Comfort, en plan for en forlengelse av den midtre livsperiode. Her skal gjengis noen setninger fra et av foredragene, (utgitt på tysk under tittelen: "Das umstrittene Experiment: Der Mensch" ved R. Jungk og H.J. Mundt, 1963):

"Hvis vi kunne forlenge den voksnes liv, uten å forlenge de to periodene hvor man er avhengig av andre, barndom og alderdom, da ville hver dags produktive utbytte økes betraktelig for menneskeheten. Idag tilbringer vi fra en tredjedel til halvparten av vårt potensielle liv i utdanning, for deretter - når vi har nådd høydepunktet av erfaringer - å tre av gjennom død eller gebrekkelighet. Derfor lønner det seg alt vi kan gjøre for å forlenge vår produktive periode».

Det har i virkeligheten vært arbeidet i lange tider for å realisere en slik drøm. Den voksne alder har man søkt å utvide, fra den ene siden ved en pedagogikk som tar sikte på å dra og tvinge barnet tidligst mulig inn i en voksen tenkning. Fra den andre siden: alderdommens skrøpeligheter har den moderne medisin og biokjemiske forskning søkt å holde unna ved medikamenter og foryngelseskurer. Når det ikke lenger hjelper, kan euthanasi eller dødshjelp bli en mulighet. Det moderne vekstsamfunn interesserer seg egentlig bare for barn i den grad de er investeringsobjekter for fremtidig arbeidskraft. Skolene legges opp deretter. Når "det ufødte liv" blir en trussel mot utfoldelsen i yrkeslivet, blir dette som vi vet løst stadig mere effektivt. Mentaliteten i det moderne industrisamfunn blir mer og mer umenneskelig, men forholdene blir selvfølgelig ikke det spor bedre om man tror det er nok å demonstrere og skrike ut anklager mot det. Heller ikke hjelper det stort å forkynne livskvaliteter, mjuke verdier, likevektssamfunn osv., så lenge man samtidig beholder et materialistisk verdensbilde som egentlig ikke har noen plass for mennesket. Det som må til er et dyptgripende nytt menneskebilde hvor alle livsfaser er med, og hvor hvert livsstadium har sin fullverdige misjon.

I Rudolf Steiners antroposofi finnes et slikt menneskebilde. Men for å tilegne seg dette må man våge spranget over i det flerdimensjonale. Det er en gang ikke nok å sondre abstrakt mellom legeme og sjel, for den sjelelig-åndelige verden er likeså differensiert som den materielle verden. Men erkjennelsen av det oversanselige krever en møysommelig utvikling av nye evner. På jorden kan en spade stort sett kalles en spade, men i den sjelelig-åndelige sfære er alt til stadighet i levende forvandling. Derfor kan det oversanselige også bare erkjennes av en levende tenkning, som lar de ferdigformulerte sannheter bli gjennomgangsstadium for nye erkjennelser.

Når vi nedenfor vil tillate oss å "systematisere" trekk ved det antroposofiske menneskebilde i forbindelse med livsløpet, har det bare sin berettigelse hvis det formulerte blir utgangspunkt for videre erkjennelser, utdypninger og nyanseringer. Da kan det tjene livet, slik skjelettet i vår organisme også tjener livet.

For lesere som er lite fortrolig med den åndsvitenskapelige litteratur må det vises til boken "Teosofi" av Rudolf Steiner hvor menneskets vesensledd er nærmere beskrevet. Det er tale om følgende vesensledd: 1) det fysiske legeme som danner menneskets synlige skikkelse, 2) eterlegemet som gjør mennesket til et levende vesen, 3) astrallegemet som gjør mennesket til et fornemmende

og følende vesen og 4) jeget som gjør mennesket til et tenkende og erkjennende vesen, til menneske i egentlig forstand hevet over de øvrige naturriker. Dette jeg virker gjennom en sjel som består av tre skikt: fornemmelses- eller følelsessjelen, forstands- og gemyttssjelen og bevissthetssjelen. På et senere stadium i menneskehetsutviklingen vil også de tre vesensledd i menneskets ånds natur kunne bringes til utfoldelse: åndsselv, livsånd og åndsmenneske. Foreløpig må de betraktes som spirer og anlegg.

Det menneskelige livsløp utvikler seg i syvårsrytmer hvor vesensleddene etter tur frigjøres og utvikles. Den ene syvårsperiode blir embryonalt tilstand for den annen. Ved overgangen til en ny periode kan vi gjennomleve smertelige kriser, og disse kan forstås som fødselsveer for det nye liv i en kommende syvårsperiode.

Når vi kommer til verden fødes vi altså ikke en gang for alle, det er likeså riktig å tale om nye fødsler for hvert syvende år. Meget viktig er det å være klar over at en syvårsperiode kan stå i direkte sammenheng med en periode som følger langt senere i livsløpet, f.eks. har vår første syvårsperiode en sammenheng med tiden fra 35 til 42 år. Det som preger seg inn som opplevelser hos småbarnet vil ha sine virkninger ved livets midte.

I dag tales det mye om krisen ved livets midte. Mange føler at de stagnerer og ikke kommer videre. Man fortviles over det legemlige forfall som begynner å gjøre seg gjeldende på en sjenerende måte, og den ungdommelige livsfylde som har båret en hittil vil ikke bære lenger. Kunne kanskje grunnlaget for denne krise være lagt i småbarnsalderen?

I vårt århundre fødes alle barn inn i en omgivelse av tekniske gjenstander. Det kan ikke unngås. I hjemmene er det alle slags kjøkkenmaskiner, radio, kanskje fjernsyn, telefon osv., og alt dette er produkter av det voksne intellekt. Da småbarnets natur er å etterligne sine omgivelser, fører omgangen med disse mekaniske apparater til at intellektet vekkes for tidlig. Denne oppvekking forsterkes ytterligere hvis oppdragelsen blir ensidig hodeorientert ved at det f.eks. stadig blir meddelt abstrakte moralregler og formaninger til barnet. Sterile omgivelser og en fantasiløs oppdragelse for småbarnet legger nettopp grunnlaget for den bekjente tilstivning og stagnasjon ved livets midte. Omvendt vil en sunn og livsbefordrende barndom komme til hjelp når det røyner på siden i livet.

Vi skal nedenfor beskrive hvordan andre syvårsperioder, som tidsmessig kan ligge langt fra hverandre, henger sammen. Det som er sådd i en livsperiode trenger sin bestemte grotid og kan først stige opp og bli frukter i en annen "årstid" i livsløpet. Vi må da straks stille spørsmålet om frihet og nødvendighet i vårt liv. Blir vårt voksne liv et rullende skred av virkninger av det som er forårsaket i barndommen og ungdommen, den tid da vi ennå ikke var modne nok til å stå ved roret og styre begivenhetene? Foruten alt det vi opplever i vårt miljø blir vi også preget av det arvestoff vi fødes inn i. Det er således mange deler som er med på å forme vårt liv. Men vi må også regne med det i oss som er udelelig, in-dividuell og som går fra jordeliv til jordeliv. Vårt jeg er ikke bestemt av arv og miljø. Det forholder seg i virkeligheten omvendt! Fra den kosmiske tilværelse før inkarnasjonen har jeget valgt seg ut et foreldrepar, et arvestoff og et miljø hvor igjennom det kan utvikle seg videre.

Det vil være inkarnasjoner da man er mere passivt opptagende og fører en anonym tilværelse, og det vil være inkarnasjoner der erobrede evner fra tidligere jordeliv kan folde seg ut i strålende skaperverker i livsbefordrende omgivelser som hos Rafael og Mozart. Men et jeg kan også stige ned i et arvestoff og et miljø som byr på den største motstand. Da er det et åpent spørsmål om man

segner om under de smertelige byrdene, eller om jeget formår å ta kampen opp og blir sterkere gjennom motstanden.

Henrik Ibsen var et menneske som hele sitt voksne liv måtte kjempe mot alt det dystre fra fortiden, gjengangerne, som til stadighet truet med å ta herredømme over ham. Han visste hva han hadde å kjempe med fra sin slekt og sine omgivelser, sitt folk og sin tid. Det er på bunnslaggene i en selv at man blir dikter, kunne han si, og han formet sitt åndsverk ved å tvinge den edle malm ut av slaggene. Vi vet hvilken intens selvdisiplin Ibsen påla seg selv for å realisere sine verker. Etter livets midte er det egentlig bare øvende selvpoppdragelse som kan bære et menneske videre.

Vi kan ifølge Steiner dele livsløpet i 3 hovedfaser på 3 x 7 år. Tiden fra fødsel til 21 år blir da den tid hvor det legemlige grunnlag utformes. I tiden fra 21 til 42 år utformes de tre sjeleområder, og med tiden fra 42 til 63 år kan man si det er to muligheter: en oppadstigende eller en nedadgående linje. Fra 35-årsalderen begynner livskreftene å trekke seg tilbake, og ved 42 år blir dette særlig tydelig i det ytre. Da blir det spørsmål om en frigjort åndssubstans kan begynne å stige opp av det forfallende legeme, eller om ånden vil gå kjødets vei og bli oppslukt av de hendøende biologiske prosesser. Her kommer menneskets frihet inn! Intet utenfra tvinger en til hverken det ene eller det andre. Først i denne livsperiode har man helt overtatt ansvaret for sin egen utvikling. Selvpoppdragelse og individuell skolering blir det avgjørende.

Ettersom ethvert menneske har sin egen individualitet og skjebne blir det selvsagt også individuelle variasjoner i syvårsrytmenes gang. Det lar seg også lett forstå at disse variasjoner kan bli større fra menneske til menneske etter 21-årsalderen.

På grunnlag av den antroposofiske forskning skal vi prøve å gi en fremstilling av de enkelte syvårsperioder. (Se litteraturlisten til slutt).

0-7 år

Det fysiske legeme frigjøres fra moderorganismen og utformer seg i sine vesentligste strukturforhold i den første syvårsperiode. Det som morens organisme gjennom sine krefter og safter ga barnet før fødselen, må nå de ytre omgivelser gi. Barnet lærer ved etterligning, det er lutter øre og lutter øye, og den voksne blir modellen hvoretter det bygger seg selv opp. Oppdrageren virker da mindre ved kloke råd og vink til barnet - om de er aldri så velmente - enn gjennom sin adferd, sine handlinger og sin varme sjelelige holdning.

I en tidligere artikkel her i Libra av Jørgen Smit ble det redegjort for hvordan planetkvalitetene gjenspeiles i livsløpets syvårsrytmer, (Nr. 1, 1974). Til den første syvårsperiode svarer "Månen". Likesom månen ikke selv gir lys, men spiller solens lys, spiller småbarnet sine omgivelser.

7-14 år

Med tannfellingene når barnet frem til skolemodenhet. Denne oppnås ved at en del av eterlegemets krefter, som før var bundet til å utforme de fysiske organer, nu blir frigjort til oppgaver på det sjelelige området: forestillingsdannelse og hukommelse. Den annen syvårsperiode blir da "fødselen" og utviklingen av eterlegemet. I skolen pleies dette best ved en billedrik og kunstnerisk formet undervisning. Mens viljen var mer frem-herskende i den første syvårsperiode, trer nu følelsen frem. Barnet vil gjerne utfolde seg i maling, tegning, plastisering, sang og resitasjon. Usunt blir det hvis undervisningen blir for teoretisk og appellerer for sterkt til intellektet. Ut fra seg selv har barnet ennå ingen selvstendig dømmekraft. Det vil ha bedømmelse utenfra, dvs. fra den voksne. Det blir da oppdragerens oppgave å gjøre seg til den autoritet som barnet på en selvfølgelig måte

kan slutte seg til. Hvis denne sunne støtte og ledelse av den voksne svikter i denne alder, er det en fare for at barnet senere - som voksen - får behov for å kaste seg inn under en autoritativ ledelse. Da skulle de heller klare seg uten.

Den letthevegelige "Merkur" svarer til den andre syvårsperioden.

14 - 21 år

Kjønnsmodningen som nå har foregått er det ytre tegn på at det neste vesensledd fødes: astrallegemet. Det demrer et personlig følelsesliv med alt hva det innebærer av lyster og ulyster, entusiasme og mørk fortvilelse, sentimentalitet osv., følelser som ikke hadde vært der før! Den kunstneriske naturbegavelse fra den foregående syvårsperiode tar slutt og må bevisst nybelives. Nå først våkner den selvstendige dømmekraft, og pedagogen må derfor ikke sette frem undervisningsstoffet på noen som helst autoritær måte. Stoffet må utvikles slik at det appellerer til deres egen dømmekraft. Det må ikke serveres sluttresultater. Den pedagogiske kunst blir å fremstille fenomenene anskuelig, slik at eleven selv kan finne begrepene.

Fra 14-årsalderen er ennå tanke, følelse og vilje i kaotisk blanding, men en modning og fordypelse setter gjerne inn ved 18-19-årsalderen, og da kan det oppstå en trang til å beskjeftige seg med filosofi. Mange legger i denne alder grunnlaget for sin senere livsanskuelse.

Mens den indre forvandling ved 7-årsalderen skjedde ut fra hodekreftene og gjorde barnet skolemodent, skjer forvandlingen i denne periode ut fra den nedre region i den fysiske organisme: lemme-stoffskiftedelen som også omfatter forplantningsorganene. Bevegelsestrangen, vandringslysten ved denne alder er til en viss grad fysiologisk betinget. Det samme kan sies om de sjelelige bevegelser, emosjonene.

Hvis barnet i den første syvårsperiode er blitt utsatt for intellektuelt press, slik at eterlegemet for tidlig er kommet til frigjørelse, vil dette lett få følger når barnet går inn i puberteten: da bruser emosjonene opp fra den motsatte pol for å utligne hodets dominans. Det er det egne tilstivnede intellekt som er årsaken, mens det følelsesladete opprør gjerne retter seg mot alt slags "establishment" i den ytre verden.

Det legges hos mange i denne alder grunnlaget for en tragisk sivilisasjons-sykdom: kortslutningen mellom intellekt og drift. Tenkningen tenderer mot å bli mer og mer rasjonalistisk, samtidig med at emosjonene koker.

Selve forvandlingsorganet i oss er hjertet i midtregionen av mennesket. Gjennom en oppdragelse og pedagogikk som aktiviserer hjertekreftene kan ensidighetene fra øvre og nedre pol utlignes og forvandles i menneskets midte. All sann dannelse er hjertedannelse.

De gjærende prosesser som skjer i pubertetsorganismen kan også lett føre til at sjelen blir for sterkt bundet til det kroppslige. Det er derfor viktig på dette alderstrinn at den unges interesse blir vendt utad mot omverdenens fenomener, fremmede land og folk, naturfenomener osv. Hvis dette lykkes, kan den våknende erotiske drift i denne alder høynes til en begeistrende kjærlighetsvarme som retter seg mot hele verden.

Alt i alt forstår vi at "Venus" leder denne syvårsperioden.

21 - 28 år

Den legemlige utvikling er til nå fullbyrdet. Ansiktet, som er sjelens speil, har begynt å røpe voksne, myndige trekk. Jeget som nu fødes, gjør en moden til å bære ansvar. De oppgaver som de foresatte til nå har hatt, må man selv overta, og i møte med samfunnet, yrkeskolleger og den familie man kanskje stifter blir skiktene i sjelivet utformet i de tre følgende syvårsperioder. Denne tiden frem til 42 år er under "Solens" innflytelse. Etter ungdommens morgendemring går det nå mot høylys

dag på livsbanen. Klarer man så å videreutvikle sin personlighet gjennom alle de forpliktelsene man fra nå av tar på seg? Eller blir det intet nytt under solen? Det er for en stor del opp til en selv. Astrallegemet, som hadde sin utvikling i foregående periode, blir nå bearbeidet av jeget, og derved utformes følelses- eller fornemmelsessjelen i tiden fra 21 til 28 år. (Steiners uttrykk: "Empfindungsseele"). Det er det ytre skikt av sjeleområdet som her bearbeides, den del som så å si vender ut mot verden. Her oppstår de livlige fornemmelser som bokstavelig talt ofte er overfladiske. Opplevelsestrangen vender seg ut mot verden, man vil se nye steder, treffe nye mennesker, ha det spennende, kort sagt prøvekjøre verden. Før het det at læreårene er forbi, og vandreårene kan begynne. Man ser tydelige fellestrekk med den foregående periode, men forskjellen er at det nå finner sted en viss inderliggjørelse.

Hos Henrik Ibsen blir det et markant jeg-frembrudd i 21-årsalderen. Ved begynnelsen av den annen syvårsperiode lider faren økonomisk ruin. Det blir en forsmedelse som preger seg dypt og varig inn i Ibsens sjel. Ved begynnelsen av den tredje syvårsperiode forlater han Skien og kommer til Grimstad som apotekerlærling. Han bryter med hjemmet og velger å stille seg helt på seg selv. Det begynner å gjære noe i ham, ting stuer seg sammen, og ved sin 21-års fødselsdag har han skuespillet *Catilina* ferdig hvor det heter i åpnings-linjene: "Jeg må! Jeg må, så byder meg en stemme i sjelens dyp, og jeg vil følge den".

Året etter begynner Ibsen sine vandreår. Han reiser først til Kristiania, og i de følgende år suger hans sjel inn nye mektige inntrykk. Han treffer Vinje, Bjørnson, Lie, han skriver dikt og artikler og reiser så til Bergen hvor han får ansettelse ved teateret. Han kommer på utenlandsreise til byene København, Hamburg, Berlin og Dresden, han forelsker seg i Rikke Holst, han skriver skuespillene "Kjæmpehøjen" og "Sancthansnatten". Men først mot slutten av denne syvårsperiode skriver han sitt første betydelige skuespill, der han markerer seg som en dramatiker med en selvstendig stil: "Fru Inger til Østråt".

28 - 35 år

Jeget kan nå gripe et skikt dypere, og på grunnlag av eterlegemet, som hadde sin fødsel og utvikling fra 7 til 14 år, skapes forstands- og gemyttsjelen. Hvis f.eks. en forfeilet pedagogikk i den annen syvårsperiode har ført til en misdannelse av eterlegemet, vil skaden virke inn i denne perioden. Det blir da avgjørende om jeget nå er sterkt nok til å omforme misdannelsen.

Mens man i den foregående periode helst ville ha hele spektret av livsmuligheter for seg, opptrer det nå en trang til forstandsmessig bearbeidelse av inntrykkene. Utpregete følelsesmennesker får lett en krise ved inngangen til denne periode, mens de mere reflekterte naturer opplever tiden som en befrielse og triumf. Nå har tenkningen mulighet til å bli helt selvstendig, og gemyttsiden utvikles idet ungdommens lidenskaper gjennomgår en inderliggjørelse.

Det er en kjensgjeming at mange mennesker stagnerer her og forblir sjelelig sett 28 år for resten av livet. På grunn av en skjev utvikling klarer de ikke å skape en selvstendig tenkning. De lever videre i overflatefornemmelsene og blir derfor det letteste bytte for tidens slagord og halvsannheter.

35 - 42 år

Jeget kan nå tre inn i den innerste kjerne av sjelen. Hvis jeget gjennom disse tre siste syvårsperioder formår å finne denne vei fra periferi til sentrum, kan noe nytt begynne å lyse opp. Bevissthetssjelen oppstår. Denne konstituerer seg idet det sjelelige forbinder seg mer og mer med de fastere deler av den fysiske organisme, helt inn til knokkelmannen. I den første syvårsperiode hadde det fysiske legeme sin vesentligste utforming, og vi ser nå klarere sammenhengen mellom periodene 0 - 7 år og 35 - 42 år.

Videre kan vi nå se en speiling av de tre første syvårsperioder i de tre neste med 21-årsalderen som midtpunkt.

Ved sjelens sammenstøt med det fysiske legeme, kommer man så å si på bar bakke. Ungdommens bølgende livsfylde bærer ikke lenger. Sjelen er kastet i land på en øde bredd og må lære å bevege seg med nye organer som bare gradvis kan utformes og bli sterke. I første fase av denne utvikling blir de fysiske sanser skarpere. De uklare drømmebilder som før kan ha tilsløret sanseiaktgelsen, forsvinner, og sjelen vil befinne seg i en vaklende pendling mellom materie og ånd. Det blir da denne periodes oppgave å heve bevisstheten fra det sanselige til det oversanselige.

I denne tidsperiode oppdager Goethe urplanten. Utgangspunktet er en sanseiaktgelse som han gjør i den botaniske have i Palermo, men sansningen heves til en oversanselig iakttagelse.

Den hjemløshet som sjelen må gjennomleve i det indre kan i denne alder også bli en ytre realitet:

Man må reise bort fra de tilvante omgivelser. Goethe er 37 år da han legger ut på sin Italienske reise. Ibsen er 36 år da han setter kursen mot Italia, og det blir for ham innledningen til et liv i utlendighet som - med korte avbrytelser - skulle komme til å strekke seg over 27 år. Men hjemløsheten er for Ibsen et skjebnemotiv som blir anslått allerede i den tidlige barndom. Det er et talende bilde at hans dåpsattest kommer på avveie. Da en mann en dag skal hente sitt ur hos en urmaker i Bergen, var det innpakket i Ibsens dåpsattest!

I Italia tar Ibsen fatt på "Brand"-diktingen. I lang tid har han kjempet med dette stoffet uten å kunne finne en adekvat form. "Så gik jeg en dag i Peterskirken - jeg var et ærinde i Rom - og der gik der med en gang opp for mig en stærk og klar form for hvad jeg havde at sige". (Brev til Bjørnson 12. sept. 1865). Det kan være betegnende at hans bevissthet må konfronteres med den faste stengrunn for å finne veien oppad. Gjennom opplevelsen av arkitekturen og skulpturen finner han veien til fornyelse.

Med "Brand" opplever Ibsen det store gjennombrudd. Han når langt ut, fordi han med dette verk hittil har nådd lengst inn til seg selv. "Brand er mig selv i mine bedste øjeblikke ..."

I hele denne tiden pendler sinnsstemningen mellom de mest dramatiske motsetninger. I et annet brev til Bjørnson heter det: "Kjære Bjørnson, jeg synes, at jeg ligesom ved et stort uendelig øde er skilt fra både Gud og mennesker; isommer da jeg digted mit stykke, var jeg midt under nøden og pinagtigheden så ubeskrivelig lykkelig, jeg følte en korstogsjubel i mig, jeg ved ikke den ting jeg skulde manglet mod til at gå imøde". (4. mars 1866). Under denne skrivende korstogjubel hadde han en levende skorpion i et glass stående på sitt skrivebord. Av og til ble den syk. Da slapp han en bløt frukt ned til den, og når skorpionen sprøytet sin gift inn i frukten, ble den frisk igjen, Det gjelder bokstavelig talt liv og død. Et dikterliv i seierrik inspirasjon, og tett ved stikker døden frem sin giftige brodd.

Tallrike myter handler om livet og døden. I det mytiske språk representerer skorpionen bl.a. dødskreftene, men når skorpionen overvinner fremstår ørnen: den frigjorte menneskeånd som hever seg mot himmelen på sterke vinger. Døden blir gjennomgangsporten til nytt liv. Denne sannhet får også i "Brand" sitt uttrykk i de ord som Agnes sier ved slutten av annen handling: "Inn i natten. Gjennom døden.- /Bakom demrer morgenrøden."

42-49 år

Med 42 år har utviklingen av det sjelelige nådd et visst sluttpunkt. Nå kan den egentlige åndelige utvikling begynne, og den åndelige produktivitet utvinnes av legemets fortløpende forfall. Rudolf Steiner taler i foredrags-rekken "Das Initiatenbewusstsein" om livsaldrene som erkjennelsesorganer. De dypeste åndelige fenomener kan man ikke trenge direkte frem til før man har den fornødne alder.

Det inntreer nu en ny lovmessighet idet de tre første syvårsperioder i livsløpet speiler seg i de tre periodene fra 42 til 63 år. Tiden fra 14 - 21 år speiler seg følgelig i denne tiden fra 42 - 49 år. Det som nå vil sette inn er en ny bearbeidelse av astrallegemet. I åndsvitenskapen heter det forvandlede astrallegeme åndsselv, men det ville være helt galt å si at man utvikler åndsselvet i denne syvårsperiode, ettersom de høyeste vesensledd, åndsselv, livsånd og åndsmenneske - ennå tilhører fremtiden. Det vil likevel være riktig å si at hvis en bevisst gjennomført meditatív skolering har begynt før denne tid, vil den egne anstrengelse virke sammen med de muligheter som denne alder på en naturlig måte gir. Spiren til åndsselvet kan gjøres sterkere.

Et ytre symptom på sammenhengen mellom pubertetstiden og denne livsperiode er klimakteriet som her inntreffer hos kvinnen. Menstruasjonsprosessen opphører hyppigst mellom 43 - 47 år. De samme krefter som den gang førte til kjønnsmodningen trekker seg nu ut av det legemlige og kan tjene den åndelige utvikling.

Mange kriser kan være knyttet til denne periode. De henger sammen med at de astrale krefter ikke blir riktig forløst, noe som igjen selvsagt har sin årsak i den forutgående utvikling. Det hender at mannen i begynnelsen av 40-årene får sin "annen pubertet" på en noe brysom måte.

Skilsmisestatistikken viser for denne periode høye tall. Ektefeller så vel som kolleger kan tørne sammen på en destruktiv måte. Perioden står under herredømme av den krigerske "Mars", og dette innebærer igjen en ny oppgave: å forvandle de sterke mars-krefter til noe sosialt. En av betingelsene for en sosial bragd er i hvertfall en viss porsjon energi.

49-56 år

Denne periode speiler seg i tiden fra 7-14 år hvor eterlegemet kom til fødsel og utvikling.

Eterlegemet krefter streber nå mot å bli forvandlet til livsånd. Den visdomsfulle "Jupiter" leder denne periode. Eterlegemet er også bærer av karakteregenskaper, livsvaner og temperament. Det kan derfor i tiden fra 49 - 56 år plutselig bryte frem en trang til å forandre på grunnfestede vaner, selve livsstilen. En radikal forandring blir det f.eks. i den 50-årige Leo Tolstois liv. Etter en dyp og sviende krise som går på selve hans livsgrunnlag, skriver han i 1879 sitt "Skriftemål".

Den jevngamle Henrik Ibsen skriver i det samme år "Et dukkehjem". Men utviklingen er anderledes enn hos Tolstoi. De to er helt forskjellige åndstyper. Tolstoi kjente ikke i samme grad skorpionens dødbringende krefter. Ibsen måtte hele tiden kjempe for å overvinne de dødskrefter han kjente i seg. Hans helter går etter tur til grunne på en idé eller et verk som de vil gjennomføre med hvitknoket konsekvens, koste hva det koste vil, og for verkets skyld ofrer de kvinnen og barnet. Brand ofrer Agnes og går selv til grunne i iskirken, Werle ofrer Hedvig, Rosmer Rebekka, Solness ofrer hustru og barn og Rubek ofrer Irene.

Bare Nora formår å realisere den sanne "menneskeåndens revoltering". Lerkefuglen vokser til en ørn, og i hennes utvikling ser vi at døden tjener livet. Dr. Ranks sykdom og død skjer parallelt med hennes oppvåkning. Med visittkortene i postkassen blir det antydning at hans død har direkte bud til henne. Ranks naturlige død blir for Nora en hjelp til å skape det nye liv.

56 - 63 år

Denne periode speiler seg i den første syvårsperiode, og det er en kjent sak at de tidlige barndomsopplevelser begynner å bli nærværende, særlig mot slutten av denne periode og i den følgende tid. Tildragelsene i den tidligste barndom kan stå for ens indre blikk med en større klarhet enn opplevelsene i de mellomliggende år.

Inngangen til denne tid kan likevel bli dramatisk for mange. Plutselig kan det komme et skjebneslag, en tyngende begivenhet, sykdom eller død. Den hollandske professor Lievegoed

forteller at han i en hel menneskealder har søkt i den biografiske litteratur for å finne ut hvilke alderstrinn som vies størst oppmerksomhet. Han kommer til at alle fester seg ved det 28. og det 56. år, og det siste blir beskrevet som et kriseår.

I livsløpet speiler det 56. det 7. år hvor eterlegemet eller livslegemet trekker seg ut av det fysiske legemet. Når denne prosess gjenspeiles i det 56. år, stilles mennesket foran dødssfæren. Det kan ytre seg ved at døden kommer sterkere inn i bevisstheten, men døden kan også plutselig inntreffe, slik som det ble Caesars skjebne å dø i sitt 56. år.

Mennesket må nå ta fatt på den tyngste oppgave, som er forvandlingen av det fysiske legemet. I den første syvårsperiode virket de eteriske krefter til å utforme det fysiske legeme. Men disse virket sammen med det fysiske legemes åndelige formkrefter, og ved det 56. år må den virksomhet begynne som er å forvandle disse til åndsmenneske. Rudolf Steiner har uttalt at det i vår tid skjer et kontinuerlig arbeide på de høyere vesenledd, men at prosessen foregår under bevissthetens terskel. Over denne syvårsperiode står "Saturn". Mennesket kan trykkes ned i lammende depresjon, i sykdom og elendighet eller i selve dødsriket med blyets tyngde, men hvis den åndelige kraft er blitt sterk nok, kan det nedtrykkende forvandles og vendes like så meget oppad. Man kan møte eldre mennesker hvor det lyser en velgjørende glans av godhet og visdom om pannen, mennesker som går mot slutten av denne aldersperiode eller har overskredet den.

Tiden etter 63 år er en ekstra gave hvor det blir mange forunt å virke i ennå mange år og gi av det man har tilegnet seg. Bak Saturn er fixstjerne-himmelen. Tiden kommer da man trer ut av dette jordeliv og inn i den åndelige verden med de modne frukter av et livsløp på jorden. Så kan forberedelsen skje til en ny inkarnasjon.

Henrik Ibsen hadde stadig livets dynamiske aspekt for øyet. *"Hvor jeg stod, da jeg skrev mine forskjellige bøger, der står nu en temmelig kompakt mængde, men jeg selv er der ikke længer, jeg er andetsteds henne, længere fremme, som jeg håber"*.

Etter at han som 71-åring har fullført sitt siste drama, "Når vi døde vågner", skriver han til sin venn og oversetter, grev Prozor: *"Hvorvidt jeg kommer til at skrive noget nyt drama ved jeg endnu ikke, men hvis jeg fremdeles får beholde den åndelige og legemlige kraft, som jeg endnu kan glæde mig ved, så vilde jeg vel ikke i længden kunne holde mig borte fra de gamle slagfelter. Men i dette fald vilde jeg da komme til at møde frem med nye våben og i ny udrustning"*.

Bak mange av tidens brennende problemer skjuler det seg en problematikk som har sammenheng med rytmene i livsløpet i videste forstand. Det tragiske er at den kompakte materialisme ikke kan utvikle noe organ for å erkjenne menneskevesenets utviklingsstadier. Vi får et økende antall aborter, en barnefientlig pedagogikk som skaper et sugende vakuum i de tilvoksende, og hvor en gigantisk industri står klar til å fylle tomrommet med lettfordøyelig popkultur eller andre pirrende stimulanser. Vi får generasjonskonflikter hvor de unge reiser seg i vill protest mot bærerne av det grå "establishment", dvs. de voksne som i virkeligheten har stagnert i 28-årsalderen. Vi får de eldres problemer, og vi får kanskje euthanasien som et nytt tragisk problem like om hjørnet.

Vi vil til slutt gå inn i den motsatte posisjon og stille det enkle spørsmål: Gjelder det bare å leve sunt? Sett at man trenger dypt inn i lovmessighetene for det menneskelige livsløp og bruker denne erkjennelse til å forme sitt liv på en harmonisk måte. Er dette nok? Det lurer farer på alle kanter. Albert Schweitzer sa en gang at han ville bruke de første tredve år av sitt liv til å lære og motta, og deretter ville han resten av livet arbeide for menneskenes vel. Han uttalte her en høyverdig leveregel. All streben for å utvikle sin personlighet blir dypt egoistisk, hvis denne utvikling får et mål i seg selv. I første halvdel av livet er man hovedsakelig den mottagende part, men en gang i 30-årene kommer et punkt, da strømretningen til en viss grad må vendes om, ved at man gir tilbake til omgivelsene alt det man har fått bygget opp i seg. En gang i løpet av den midtre livsfase må det

store offer skje. Han som gjorde det største offer var Kristus i de tre årene fra Jordandåpen til Golgatha. Det skjedde mens han var mellom 30 og 33 år. Dette tidsrom ligger nøyaktig midt i solfeltet fra 21 til 42 år med 9 år til hver side.

Kilder om lovmessighetene i livsløpet:

Rudolf Steiner. Die Erziehung des Kindes, Stuttgart 1961

Rudolf Steiner. Metamorphosen des Seelenlebens, Dornach 1971

Bernhard C.J. Lievegoed. Soziale Gestaltungen in der Heilpädagogik,

Manuskriptdruck herausgegeben von W. Garvelmann, D - 7766

Gaienhofen

Rudolf Treichler. Lebenslauf, Seelenentwicklung und seelische Störungen, tre

artikler i Das Goetheanum, Wochenschrift für Anthroposophie,

Dornach, årgang 1976.